

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Vogrinčič

Ženske, znanost in tehnologija – emancipacija žensk na področju IKT

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Vogrinčič
Mentorica: red. prof. dr. Tanja Oblak Črnič

Ženske, znanost in tehnologija – emancipacija žensk na področju IKT

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

*Zahvaljujem se mentorici, red. prof. dr. Tanji Oblak Črnič,
za spodbudo, potrpežljivost in razumevanje.*

Hvala moji družini, da mi stoji ob strani in verjame vame.

Ženske, znanost in tehnologija – emancipacija žensk na področju IKT

Na trgu delovne sile se srečujemo z neenakostmi v zastopanosti moških in žensk na področju znanosti in informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ženske na omenjenih področjih zasedajo zaskrbljujoče nizek delež, tako v Sloveniji kot tudi po svetu, pri tem pa se spopadajo z različnimi stereotipi, ki so globoko zakoreninjeni v sodobni družbi. V Sloveniji so se v zadnjih nekaj letih pojavile (feministične) iniciative – v nadaljevanju opisujem delovanje iniciativ CodeCatz in ČIPke – ki so namenjene izključno ženskam in njihovem izobraževanju na predvsem 'moških' področjih, od programiranja do mehanike in elektronike. Namen iniciativ je dati znanje ženskam, jih opolnomočiti. Ženske se v sklopu teh iniciativ tedensko srečujejo in obiskujejo delavnice – povpraševanje je zelo veliko, nad pričakovani organizatorjev. In to je razlog, da ne potrebujejo medijske podpore. Edine ovire, s katerimi se srečujejo, predstavlja financiranje. V zadnjem delu na podlagi intervjujev, opravljenih s članicami iniciativ, predstavljam njihovo delovanje, namero, medijski vidik, ovire in načrte za prihodnost.

Ključne besede: neenakost, ženske, informacijsko-komunikacijske tehnologije, znanost, feministične iniciative.

Women, science and technology – the emancipation of women in ICT

On the labor market we are faced with inequalities in representation between men and women in science and ICT. Women in these areas occupy an alarmingly low proportion, both in Slovenia and globally, while facing various stereotypes that are deeply rooted in contemporary society. In the last few years, (feminist) initiatives have emerged in Slovenia - the following thesis outlines the operation of the initiatives CodeCatz and ČIPke – that are intended exclusively for women and their education in particular "male" fields, from programming to mechanics and electronics. The purpose of those initiatives is to give knowledge to women, to empower them. In the context of these initiatives women meet weekly and attend workshops - the demand is very high, above the expectations of the organizers. And for this reason it does not need media support. The only obstacle encountered is insufficient funding. For the last part of my thesis I conducted interviews with members of the initiatives to present their work and intent, the media aspect, obstacles they face and their future plans.

Keywords: inequality, women, information and communication technology, science, feminist initiatives.

Kazalo

1	Uvod	5
2	Ženske, znanost in nove tehnologije	7
2.1	Povsod neenakost	7
2.2	Ženske v znanosti	9
2.3	Ženske v IKT-ju	11
3	Študija primera: emancipacija žensk na področju IKT	15
3.1	Raziskovalno vprašanje, metoda in zbiranje podatkov.....	15
3.2	Iniciativi v Sloveniji: CodeCatz in ČIPke.....	17
3.3	Rezultati	19
3.3.1	Delovanje	19
3.3.2	Način promocije in medijska podpora	20
3.3.3	Ovire	21
3.4	Sinteza rezultatov	21
4	Sklep	23
5	Literatura.....	25
	Priloge	28
	Priloga A: Intervju s članico iniciative CodeCatz (Intervjuvanka 1)	28
	Priloga B: Intervju s članicama iniciative ČIPke (Intervjuvanka 2 in intervjuvanka 3).....	31

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Intervjuvanke.....	16
Tabela 3.2: Glavni sklopi in konkretna vprašanja.....	16
Tabela 3.3: Sinteza rezultatov	23

1 Uvod

Internet, ki naj bi družbo demokratiziral, se na ravni konkretnih praks uveljavlja kot »pomemben dejavnik družbenega razlikovanja« – poleg tega, da kljub interaktivnosti ne deluje kot most med uporabniki in jih ne povezuje, utrjuje tudi že obstoječe družbene prepreke, ki depriviligirane posameznike še bolj oddaljujejo od dognanj v sodobni medijski družbi (Oblak 2002, 117). Vzpon interneta je bil izrazito v prid moškemu spolu in nove tehnologije so povzročile še večjo neenakost med ljudmi. Neenakost se torej seli tudi na druga področja našega življenja. Internet pa ni edini krivec za ohranjanje neenakosti v družbi, z roko v roki mu namreč sledijo stereotipi, ki »pogosto sicer nezavedno vendar vseeno prodorno najprej vplivajo na spol in etnično sestavo naših talentov in tako omejuje možnosti tehnoloških inovacij po vsem svetu« (Klawe in drugi 2009, 68).

Statistični urad Republike Slovenije (SURS) je v posebni objavi Evropa na pol poti do enakosti med spoloma predstavil rezultate, ki kažejo na neenakomerno zastopanost žensk in moških na trgu dela in potrjujejo, da vzorci razlikovanja med spoloma še obstajajo – kljub temu, da so ženske bolj izobražene od moških (SURS 2013). Kanjuo Mrčela (2012) opozarja, da se razlikovanje po spolu in pripisovanje različnih lastnosti moškim in ženskam začne že pri rojstvu, potem pa se nadaljuje skozi socializacijo in ostane v družbi in na trgu delovne sile prisotno kot »naravno« dejstvo, ki ga vzamemo v zakup in o njem posebej ne razmišljamo.

Prvi del besedila s teoretičnimi izhodišči ponuja odgovore na vprašanja, kakšen je položaj žensk v informacijsko-komunikacijskih tehnologijah in v znanostih, ki so pretežno moške, zakaj se v sodobni družbi še vedno pojavljajo stereotipi in iz kje izvirajo. Problematiziram dilemo ali ima tehnologija spol in kje se ta ustvarja. V empiričnem delu se osredotočam na (feministične) inicitive, ki so v zadnjih letih pljusknile v slovenski prostor z idejo in ciljem za emancipacijo žensk na področju novih tehnologij in računalništva. S pomočjo poglobljenih intervjujev z organizatorkami delavnic, članic dveh iniciativ – CodeCatz in ČIPke, orisujem njihovo delovanje, namero, ovire, s katerimi se soočajo pri svojem delu, kako so medijsko pokrite, kako se jih lansira, plasira, na kakšen način nenazadnje doživljajo obseg in pozornost. Predpostavljam, da so delavnice dobro obiskane in slabo

medijsko podprte. Na podlagi analize intervjujev bom odgovorila na sledeča raziskovalna vprašanja: *Kako delujejo iniciative v Sloveniji in kakšen je njihov namen? S kakšnimi ovirami se srečujejo in kako so medijsko podprte?*

2 Ženske, znanost in nove tehnologije

2.1 Povsod neenakost

Ozrmo se v preteklost. Ženske so podrejene moškemu spolu, so gospodinje, matere, žene – to je njihova »naravna« vloga, edina naloga pa skrb za gospodinjstvo in podpora možu. Kaj je danes drugače? Ženske so dosegle vidne spremembe, vseeno pa ostajajo nevidne na določenih področjih, predvsem na trgu delovne sile in to v poklicih, ki so v družbi sprejeti kot moški.

Joganova (2001, I) se sprašuje, kako je mogoče, da se glede na dosežene spremembe v odnosih med spoloma še vedno ohranja toliko bolj ali manj vidnih oblik seksizma¹ in ugotovi, da gre za »celovito družbeno (re)produciranje spolno pristranskih vzorcev obnašanja in pravil delovanja.«

Spolna enakopravnost, družbena vključenost in uspešno usklajevanje dela in življenja so kazalci razvoja, ki poleg vse boljših gospodarskih rezultatov definirajo družbo znanja (Kanjuo Mrčela 2006, 208). Kljub temu da so ženske visoko izobražene, ne dosegajo tako visokih položajev kot moški, kar govori o »neracionalni uporabi razpoložljivega človeškega kapitala in o neustreznem usmerjanju moških in žensk v izobraževalnem procesu, katerega rezultat je prepetuiranje tradicionalnih spolno stereotipnih izobrazbenih/poklicnih izbir moških in žensk« (Kanjuo Mrčela 2006, 210).

Kanjuo Mrčela nadalje ugotavlja, da v osnovnih in srednjih šolah ni razlik po spolu, te se sicer pojavijo pri univerzitetnem izobraževanju, številčno v prid ženskam, razlike pa spet nastanejo pri smereh izobraževanja:

¹ »Seksizem je oznaka za celoto prepričanj, stališč, vzorcev delovanj in praktičnih vsakdanjih delovanj, ki temeljijo na strogem ločevanju dejavnosti po spolu ter podeljujejo posameznikom posebne neenake lastnosti glede na spol« (Jogan 2001, 1).

Dekleta so številčenjša na področjih, kot so medicina, pedagogika, humanistika, kulturne in družbene vede, ekonomija, medtem ko je več fantov na tehničnih področjih, kot so elektrotehnika, informatika, metalurgija, transport, strojarstvo. Posebej skrbi, da se mlade ženske manjkrat odločajo za izobraževanje in delo na področjih, ki so značilni za razvoj družbe znanja (informatika, znanost, tehnologija), in da so ženske še vedno podpovprečno zaposlene v 'poklicih znanja' (kot so na primer računalnikarji, menedžerji, univerzitetni profesorji) (Kanjuo Mrčela 2006, 210).

Da obstajajo razlike pri izbirah smeri izobraževanja ugotavljata tudi Šribarjeva in Uletova. Deklice namreč veljajo za bolj pridne in manj ustvarjalne in imajo tako manj sposobnosti, da aplicirajo svoje naravoslovne in matematične kompetence na področju terciarnega izobraževanja. Po drugi strani dečki in fantje veljajo za bolj nadarjene in sposobnejše pri opravljanju zahtevnih računalniških operacij, kar pomeni, da so »glede na obstoječe vrednotenje izobraževalnih in poklicnih področij na privilegiranih mestih« (Šribar in Ule v Vendramin in Šribar 2010, 161–162). Vendraminova in Šribarjeva opozarjata, da »oblikovanje 'ženskih' in 'moških' področij soustvarja prikriti kurikulum, ki še otežuje vključevanje in udejstvovanje žensk na primer v fiziki, računalniškem inženirstvu in podobnem« (Vendramin in Šribar 2010, 162). Evropski svet je sprejel usmeritev, da naj bi države članice skupno število diplomantov na študijskih smereh matematike, naravoslovja in tehnike od leta 2000 do 2010 povečale za vsaj 15 %. V Sloveniji se je delež teh diplomantov do leta 2006 povečal samo za 8,3 % oziroma približno 1 % letno, kar pomeni zadnje mesto v EU (Zupanc in Bren 2010, 459).

Obstoječa spolna segregacija v izobraževanju in delu je osnova za izbire, ki lahko poglobijo digitalno ločnico in neenako zastopanost moških in žensk v poklicih znanja. Uvajanje novega (področij dela, delovnih in zaposlitvenih praks) mora torej spremljati zavedanje o že obstoječem in aktivno spodkopavanje zakoreninjenih stereotipov in praks, ki onemogočajo enakopravnost. Nove prožne delovne prakse in načine zaposlovanja pa je treba 'normalizirati' - izenačiti po statusu in pravicah (in tudi po pričakovanjih po spolni delitvi dela) s prej obstoječo normo (zaposlitev za nedoločen čas s polnim delovnim časom) in tako omogočiti ženskam in moškim izbire, ki bi prispevale k višji kakovosti njihovega dela in življenja ter tako tudi omogočale

maksimalno uporabo njihovih potencialov in s tem prispevale h gospodarski uspešnosti. Poskrbeti je torej treba, da že veljavnih neenakosti z uvajanjem novih načinov organizacije dela in oblik zaposlovanja ne poglobimo, namesto da bi jih odpravili. Tako bodo lažje doseženi cilji družbe znanja, kot so enakopravnost in večja družbena vključenost posameznikov in posameznic (Kanjuo Mrčela 2006, 217).

Mnogi strokovnjaki izpostavljajo, da je trg delovne sile in participacija žensk na tem trgu posledica dogajanja skozi zgodovino – »dogajanja, ko so se preoblikovali in utrjevali zlasti negativni stereotipi, ki so predstavljali izhodišča za vrednotenje ženskega dela. Slednje na podlagi teh stereotipov nikoli ni bilo pošteno vrednoteno in lahko bi rekli, da ti dejavniki ter stereotipi, kljub mnogim družbenim spremembam, vztrajajo še danes« (Oblak 2009, 71).

Oblakova (2009, 74) povzema avtorici McRobbie in Garber, ki poudarjata, da je razlog za marginalizacijo žensk v kulturi dela, ki je moška, ta, da ženske prevzemajo vlogo drugje – v sferi doma, ki je podrejena, ženske pa, da »ne (z)morejo prevzemati osrednjih vlog na obeh področjih, kar sovpada z našim prepričanjem, da po mnenju okolja obstajajo določene dejavnosti, ki jih ženska ne zna ali ne zmore dovolj dobro opraviti« (Oblak 2009, 74).

Da je diskriminacija pri zaposlovanju in na delovnem mestu v znanosti in raziskovanju še vedno prisotna, meni tudi Oblakova, ki pravi, da se je reproducirala moškosrediščna hierarhija s podrejenostjo žensk »na vseh področjih urejanja medčloveških odnosov in še danes vpliva na zaposlovalno in tudi napredovalno politiko, vendar vseeno v manjši meri kot nekoč« (Oblak 2009, 77).

2.2 Ženske v znanosti

V današnji postmoderni družbi mnogi lik ženske še vedno povezujejo s predsodki, ki žensko utesnjujejo, demotivirajo in celo ponižujejo. Še posebej zato, ker obstajajo določene dejavnosti, ki jih ženska po mnenju okolja ne zna ali/in ne zmore dovolj dobro opraviti. Med zadnje se zaradi visoke zahtevnosti in kakovosti, količine dela ter stopnje izobrazbe prišteva tudi področje znanosti.

Joganova (2001, 89) je prepričana, da moramo za razumevanje pojavov v sodobnosti razumeti in upoštevati tudi temeljne značilnosti reproduciranja spolno pristranskega družbenega reda v dosedanem razvoju. Značilnosti posameznikovega delovanja, obnašanja in vsakdanjega življenja so namreč vidne tudi na področju ustvarjanja in uporabe znanja – sodobne pojave spolne diskriminacije in njihovo preučevanje je tako potrebno razširiti na širše družbeno in kulturno okolje. Dodaja še, da se ne smemo spraševati, »kaj je narobe z dekleti in ženskami v znanosti, temveč kaj je narobe z institucionalnim okoljem, v katerem deluje znanost, kot poudarjata S. Harding in E. McGregor (1996). Takšno gledišče je primerno tudi za presojo dosedanjega postopnega vstopanja žensk v znanost in za razumevanje značilnosti njihove akademske kariere v sodobnosti (Jogan 2001, 89–90)«.

Da se lahko ovire, s katerimi se srečujejo ženske v znanosti, posebej ženske na univerzi, odpravijo, je pomembno skladno delovanje na vseh ravneh: »od samega odpravljanja moške pristranskosti v produkciji znanja do ukinjanja seksistične delitve dela in izenačevanja življenjskih in delovnih pogojev za oba spola (Jogan 2001, 109)«. Kljub vse večjemu zavedanju, da večja vloga žensk lahko pomeni tudi učinkovitejši družbeni in gospodarski razvoj, kaže, da doktorice znanosti in raziskovalke v manjši meri zasedajo najvišja delovna mesta, so slabše plačane od svojih kolegov, prav tako na nekaterih področjih, kjer so v manjšini, delajo v slabših delovnih pogojih (Arsenjuk in drugi 2013, 112).

Konec leta 2009 je bilo v Sloveniji med vsemi doktoricami in doktorji znanosti največ takih, ki so doktorirali iz naravoslovnih ved (27 %), drugo največjo skupino so sestavljali tisti, ki so doktorirali iz tehniških in tehnoloških ved (22 %), najmanj pa jih je doktoriralo iz kmetijskih ved (6 %). Spolna struktura po področjih znanosti doktorata kaže na nekoliko neenakomerno porazdelitev moških in žensk po področjih. Delež doktoric znanosti je bil tradicionalno najnižji pri tehniških in tehnoloških vedah. Od vseh, ki so doktorirali iz teh ved, je bilo 18 % žensk. Le iz medicinskih ved je doktoriralo več žensk (52 %) (Arsenjuk in drugi 2013, 118–119).

Govorimo o tako imenovani horizontalni segregaciji, ki jo poznamo skoraj v vseh državah, kaže pa se v tem, da se delež žensk in moških po študijskih področjih zelo razlikuje. Kljub sorazmerno majhnim razlikam pri šolski uspešnosti med fanti in

dekleti, posebno pri matematiki in naravoslovju, se vzorec ponavlja med študentkami/šudenti in diplomantkami/diplomanti, in sicer dosledno, po vsej Evropi. Razlike pri izbiri akademske discipline je mogoče pripisati dojemanju spolnih vlog in identitet, pa tudi sprejemanju kulturnih vrednot, povezanih s posameznim študijskim področjem (EACEA P9 Eurydice 2010). Da si ženske in moški izbirajo različna študijska področja, kažejo tudi podatki SURS o diplomantih doktorskega študija. Glede na dostopne podatke o deležu diplomantk doktorskega študija po področju izobraževanja je razvidno, da so ženske v vseh treh opazovanih letih prevladovale na področjih, ki veljajo za tipične 'ženske študije', to so izobraževanje in usposabljanje, zdravstvo in sociala, umetnost in humanistika; nasprotno pa so moški prevladovali na področjih izobraževanja, ki veljajo za tipično 'moške študije', to sta znanost, matematika in računalništvo ter tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo; med tistimi, ki so v opazovanih letih doktorirali na nazadnje omenjenem področju izobraževanja, je bilo manj kot 30 % žensk (Arsenjuk in drugi 2013, 119–120).

V večini držav, kjer imajo v visokem šolstvu politike enakosti spolov, med cilji na prvo mesto postavljajo prav odpravljanje horizontalnega ločevanja in po spolu neuravnotežene izbire akademskih disciplin. Za spreminjanje tradicionalnega študijskega izbiranja sta razvidna dva politična instrumenta, poklicno usmerjanje v srednjih šolah in projekti ozaveščanja, h katerim so povabljeni visokošolske ustanove (organizacija odprtih vrat na univerzah, podeljevanje posebnih nagrad študentkam). Njihov najpogostejši namen je privabiti več žensk na dve področji: naravoslovje, matematiko in računalništvo ter tehniko, proizvodne tehnologije in gradbeništvo, redkeje pa so promocijske dejavnosti usmerjene v spodbujanje netradicionalnih študijskih izbir za fante (EACEA P9 Eurydice v Arsenjuk in drugi 2013, 120).

2.3 Ženske v IKT-ju

»Moj slogan je: računalništvo je preveč pomembno, da bi bilo prepuščeno moškim.«

(Sparck-Jones v Klawe in drugi 2009, 69)

Če niste prepričani, kaj je digitalni razkorak med spoloma, si predstavljajte svet, kjer je vaš IT sodelavec v bistvu sodelavka, ali kjer je prva oseba, ki vam ponudi pomoč

pri PowerPoint predstavitvi – ženska. Kako verjetno je to v vaši pisarni, vašem mestu, vaši državi (Johns 2013)? Delež žensk, ki se ukvarjajo z informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami je alarmantno nizek, tako v Sloveniji kot tudi v tujini. Zakaj se ženske ne odločajo za ta poklic? Ugotavljamo, da so v povprečju bolj izobražene kot moški in jih je več na fakultetah, kje, kdaj in zakaj se torej pojavi ta vrzel?

Je res, da so ženske »tehnofobične« in moški veliko bolje uporabljajo »digitalna orodja« ali ženske z navdušenjem sprejemajo digitalno komunikacijo? Razlog, zakaj manj žensk dostopa do informacijsko-komunikacijske tehnologije in jo tudi manj uporablja, je neposredna posledica njihovih neugodnih pogojev glede zaposlitve, izobraževanja in dohodka (Hilbert 2011, 1). Oblakova (1997, 677) je že v 90. letih 20. stoletja opozorila, da so posplošitve »kot so na primer prevladujoče nezanimanje ženskega dela populacije za moderne tehnologije ali celo stališča in ideje o tako imenovani ‘tehnofobiji’ žensk, zgolj izmikanje pred resnično podobo, ki vsekakor ni tako enolična in preprosta, kot jo nekateri želijo prikazati« (Oblak 1997, 677). Tehnologija nima spola in tudi okolja, v katerih se pojavlja, niso izvorno moška ali ženska (Oblak 1998, 5), spolno pogojena pa je potrošnja tehnoloških objektov, katerim so ženske in moške karakteristike dodane s kulturno določenimi pomeni (Oblak 1997, 677).

Ene prvih študij na področju konzumpcije informacijsko-komunikacijske tehnologije glede na spol so nakazovale, da se tehnologiji pripisujejo pomeni kot racionalnost, učinkovitost in ‘moškost’ (van Zoonen v Oblak 1997, 678). Ta moškost pa je povezana z začetki tehnologije in povezavami z matematičnimi koncepti in usposabljanji (Wright v Roan in Whitehouse 2007, 23). Ženske v preteklosti niso bile vključene v samo produkcijo tehnologije in od tu izvira jedro problema – razvoj, razvojni proces in oblikovalske detajle so usmerjali ekonomski in vojaški interesi pod vplivom moških (van Zoonen v Oblak 1997, 679).

Evropska komisija je lani predstavila nekaj podatkov o vključenosti žensk na področja digitalnega gospodarstva:

- samo 9 % evropskih razvijalcev aplikacij je žensk;

- samo 19 % vodij na področju IKT je žensk (v drugih storitvenih sektorjih jih je 45 %);
- samo 19 % podjetnikov na področju IKT je žensk (v drugih storitvenih sektorjih jih je 54 %);
- ženske predstavljajo manj kot 30 % delovne sile na področju IKT (European Commison 2014).

S kampanjo *Every Girl Digital*² so želeli opozoriti na nizko zastopanost žensk v digitalnem gospodarstvu in ponuditi rešitev – Komisija je povabila ženske in moške, da posnamejo svoje digitalne zgodbe o uspehu in tako postanejo vzorniki mladim ženskam in jih spodbudijo za delovanje na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij (European Commison 2014).

Precej nizek je tudi slovenski delež zaposlenih na omenjenih področjih. Na Statističnem uradu Republike Slovenije zasledimo podatek o številu strokovnjakov za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in informacijsko-komunikacijskih tehnikov. Prikazani rezultati zajemajo oba spola, vključno od leta 2010 do 2014.

Slika 2.1: Delovno aktivno prebivalstvo po skupinah poklicev (SKP-08)³ in spolu, Slovenija, letno

POKLIC	LETO	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske
25 Strokovnjaki za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo	2010	10501	8664	1837
35 Informacijsko-komunikacijski tehniki	2010	5636	4778	858
25 Strokovnjaki za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo	2011	10856	8993	1863
35 Informacijsko-komunikacijski tehniki	2011	5443	4598	845
25 Strokovnjaki za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo	2012	10981	9159	1822
35 Informacijsko-komunikacijski tehniki	2012	5245	4462	783
25 Strokovnjaki za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo	2013	11082	9242	1840
35 Informacijsko-komunikacijski tehniki	2013	5177	4384	793
25 Strokovnjaki za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo	2014	11503	9592	1911
35 Informacijsko-komunikacijski tehniki	2014	5155	4393	762

² Več informacij o kampanji je predstavljenih v sporočilu za medije z naslovom »Tehnologija je preveč pomembna, da bi jo prepustili moški!«, ki je bilo objavljeno 6. marca 2014 na spletni strani Evropske komisije.

³ SKP-08 je kratica za Standardno klasifikacijo poklicev 2008, ki je bila sprejeta z Uredbo o standardni klasifikaciji poklicev 2008 (SURS 2015). Pregledala sem dostop tudi za podatke iz leta 2000 in 2005, da bi lahko videli trend, ampak jih ni mogoče najti, ker poklici niso bili strukturirani na tak način.

Vir: SURS (2015).

Na podlagi rezultatov lahko ugotovimo, da se je skupno število zaposlenih strokovnjakov za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo povečalo, število tehnikov pa nekoliko zmanjšalo. Bolj kot to pa bode v oči podatek, da se je delež žensk pri obeh poklicih z leti zmanjšal, sicer samo za slab odstotek, pa vendarle. Leta 2010 smo v Sloveniji imeli 17 % strokovnjakinj za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, štiri leta pozneje 16 %. Negativen je tudi podatek pri informacijsko-komunikacijskih tehnikih, in sicer se je iz 15 % v letu 2010 zmanjšal na 14 % v letu 2014. Delež torej ostaja praktično enako nizek – področje informacijsko-komunikacijskih tehnologij zasedajo moški, saj jih je poklicno usmerjenih več kot 85 %.

Oblakova (1997, 679) se pri vprašanju spola tehnologije opira na avtorice (Frissen 1992, van Zoonen 1992, Livingstone 1990, Gray 1990), ki menijo, »da izvira spolna določenost uporabe tehnologije iz dialoga med javno določenimi pomeni, vgrajenimi v produkcijo, oblikovanje in marketing informacijske in komunikacijske tehnologije.« Prevladujoči odnosi med ključnimi akterji so ovrednoteni glede na moč in cilje v strukturah, ki jih zasedajo moški. Moški so večinoma idejni proizvajalci, oglaševalci in prodajalci tehnoloških predmetov. In ker je odnos do moderne tehnologije dodatno določen z ekonomskim statusom, izobrazbo in starostjo posameznika, so razlike med spoloma v dodeljevanju pomena tehnologiji diferencirane skladno s temi značilnostmi (Oblak 1997, 679).

Razvojna strategija profesionalnih in ekonomskih nosilcev moči očitno zanemara vprašanje enakih možnosti potrošnje in srečevanja z inovacijami za oba spola in prispeva k ohranjanju izoliranosti enega dela družbe od vedno pomembnejših odločitev. Enake možnosti ne implicirajo nujno enakih načinov uporabe, kar bi bil dvorezen meč, saj bi se na ta način morale ženske podrediti vzpostavljenim kulturnim kodom in vzorcem moško središčnih okolij, ki v preoblikovanih družbenih dimenzijah očitno prevladujejo. Uresničevanje načela enakih možnosti bo mogoče le, ko bodo ženske dobile dejanske možnosti pri zasnovanju in trženju novih tehnoloških objektov ter z lastnim vstopom pokazale dodatne namene in načine njihovega obstoja. Le tako bodo morebiti tudi producenti spoznali, kakšne možnosti storitev in aplikacij

zanimajo ženski del družbe in tako pripomogli k integraciji obeh spolov v 'informacijsko avtocesto' (Oblak 1997, 689).

3 Študija primera: emancipacija žensk na področju IKT

S študijo primera se osredotočam na iniciative, ki jih najdemo v slovenskem prostoru, in katerih namen je emancipacija žensk na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij, širitev možnosti in pismenosti žensk ter vidnost žensk na tehnoloških področjih. V nadaljevanju predstavljam iniciativi CodeCatz in ČIPke.

3.1 Raziskovalno vprašanje, metoda in zbiranje podatkov

Zanima me, kako delujejo iniciative, ki se načrtno ukvarjajo s poskusi emancipacije žensk na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Na podlagi opredelitve iniciativ CodeCatz in ČIPke si zastavljam vprašanje, kakšno je njihovo delovanje in kaj je njihov namen. Zanima me, s kakšnimi ovirami se srečujejo in kako so medijsko podprte. Ugotavljam, kaj so njihove skupne lastnosti in če obstajajo pomembnejše razlike med njimi.

Metoda: intervjuji s članicami iniciativ⁴. Za intervjuje sem se odločila, ker sem želela dobiti poglobljene odgovore in hkrati spoznati, kakšna čustva, misli in pomene članice vežejo na njihovo delovanje. S pomočjo intervjujev sem se izognila posploševanjem, dobila pa interpretacije vpletenih v iniciative. Intervju je bil zelo uporaben, ker sem lahko postavila dodatna vprašanja, ki jih drugače ne bi mogla, in tako dobila jasnejšo sliko.

Intervju s članico iniciative CodeCatz⁵ sem opravila 23. junija 2015 preko družbenega omrežja Facebook. Intervjuvanka 1 je diplomirana medijska komunikologinja, trenutno dela v startupu CubeSensors v Ljubljani. Zaradi njenih neodložljivih delovnih obveznosti je bil intervju kratek, vendar je kljub temu ponudil nekatere pomembne izsledke.

⁴ Intervjuvanke so privolile v snemanje intervjuja za namen diplomskega dela, vendar so želele ostati neidentificirane, zato njihova identiteta ni razkrita.

⁵ V nadaljevanju: intervjuvanka 1.

Intervju s članicama iniciative ČIPke⁶ sem opravila 1. julija 2015, sestale smo se v ljubljanskem lokalu Pritličje. Intervju je trajal eno uro.

Tabela 3.1: Intervjuvanke

	Starost	Izobrazba	Poklic	Iniciativa
Intervjuvanka 1	31	medijska komunikologinja	dela v startupu CubeSensors v Ljubljani	CodeCatz
Intervjuvanka 2	36	grafična oblikovalka	intermedijska umetnica in grafična oblikovalka	ČIPke
Intervjuvanka 3	37	grafična oblikovalka	samozaposlena v kulturi, kritičarka/recenzentka, kuratorica	ČIPke

Vprašanja sem razvrstila v pet glavnih sklopov.

Tabela 3.2: Glavni sklopi in konkretna vprašanja

Sklopi vprašanj	Konkretna vprašanja
Splošno	<ul style="list-style-type: none"> • Koliko časa že obstaja vaša skupina in kdaj ter kako se je vse to začelo? • Koliko ljudi tvori vašo skupino in kdo jo vodi? • Kako delujete kot skupina, imate redna srečanja, ste bolj online povezani?
O delavnicah	<ul style="list-style-type: none"> • Kakšen je koncept delavnic in kaj so cilji delavnic? Za kaj si prizadevate z delavnicami? • Kdo so udeleženci delavnic in kako potekajo prijave, sprejemi? Sprejmete tudi fante? So med njimi kakšne posebne razlike, kaj ugotavljate, kdo je vaša publika?

⁶ V nadaljevanju: intervjuvanka 2 in intervjuvanka 3.

	<ul style="list-style-type: none"> • Kdo so mentorji na delavnicah in kaj je njihova glavna naloga? Kako jih selekcionirate, kaj so ključni pogoji?
Medijska podpora	<ul style="list-style-type: none"> • Kako se medijsko soočate s promocijo oz. publiciteto? Morate tvoriti lastne medijske kanale? • Kdo so vaši medijski partnerji? • Je to, da so delavnice slabo medijsko podprte, rezultat slabih izkušenj s prejšnjimi oz. drugimi mediji ali je to preprosto vaša odločitev, da niste šli v klasične medije?
Težave, ovire	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj se vam zdi najtežje pri vašem delu, kje vidite največ ovir za realizacijo vaših idej in ciljev? • Kaj pa so prednosti vaših delovanj, katere ključne spremembe se vam zdi, da ste uspeli nasloviti?
Prihodnost	<ul style="list-style-type: none"> • Kakšni so načrti v prihodnje? • Ste mnenja, da se s poudarjanjem neenakosti v tehnologiji, spodbuja enakost ali se s tem zadeva še bolj stereotipizira?

3.2 Inicijativi v Sloveniji: CodeCatz in ČIPke

CodeCatz je skupina »programerskih mačk«, kjer ženske nikoli niso v manjšini. Srečujejo se vsako sredo in se družno ukvarjajo z odprtokodnimi projekti, ker se jim to zdi zabavno in ker se želijo nekaj naučiti. To počnejo tudi druge dni v tednu, aktivni člani CodeCatz so konstantno v stiku preko zasebne Facebook skupine (CodeCatz 2015).

Ekipo CodeCatz sestavljajo Alja Isaković, Erika Pogorelc, Mateja Verlič, Goran Blažič in Jure Čuhalev, vsi z zelo raznolikimi znanji in se drug od drugega lahko zelo veliko naučijo (Isaković v Eterović Klemenčič 2014).

Iniciativa CodeCatz ponuja učenje in delo na resničnih odprtokodnih projektih v timu ob podpori usposobljenih razvijalcev in strokovnjakov (CodeCatz 2015).

Ideja za iniciativo CodeCatz se je rodila poleti leta 2013. Prvo srečanje je bilo v sredo, 17. julija, v pisarnah podjetja Zemanta. Od takrat se sestajajo vsako sredo na različnih lokacijah po Ljubljani, njihova gostitelja sta med drugim tudi Celtra in Hekovnik.

Julija 2014 so se 'ustalili' v RAMPA Laboratoriju, kjer se še vedno srečujejo vsako sredo (CodeCatz 2015). »Dobivamo se vsak teden brez izjeme, ker verjamemo, da je učenje in pridobivanje znanja stvar konsistence. Posebej programiranje je tako znanje, ki ga moraš kar naprej ponavljati, da se ti vsede, da ga osvojiš« (Pogorelec 2014).

Leta 2014 so razvili in objavili svoj prvi veliki skupni projekt za Europe Code Week. Organizirali so tudi več začetniških programerskih delavnic za ženske, spregovorili na različnih prireditvah in bili nominirani za Delovo osebnost leta 2014 (CodeCatz 2015).

ČIPke sodelujejo in se spogledujejo z različnimi dejavnostmi na področju elektronike, mehanike in digitalnih tehnologij. Spodbujajo uporabo odprtokodnih programov in prostih licenc ter si prizadevajo za opolnomočenje žensk in spodbujanje dejavnosti žensk iz marginalnih skupin. Svoje niti spletajo v mrežo z različnimi inspirativnimi hacklabi, iniciativami, festivali in posameznicami, s katerimi ustvarjajo drugačne pogoje za delo, raziskovanje in druženje (ČIPke 2015).

»ČIPke so iniciativa, ki raziskuje situacijo žensk v znanstveno-tehničnem kontekstu in intermedijski umetnosti, odpira prostor komuniciranja o pogojih delovanja žensk na tem področju ter hkrati organizira praktično-izobraževalni program, ki vključuje različne delavnice odprtokodnih programov, njihovega programiranja, grafičnega oblikovanja, video montaže, elektronike in robotike« (ČIPke 2015).

ČIPke so v slovenski nacionalni prostor pljusknile jeseni 2012, na podlagi premisleka o poziciji žensk v znanosti, tehnologiji in intermedijski umetnosti ter po Eclectic Tech Carnivalu, ki je potekal istega leta v Kiberpipi. Na omenjenem festivalu, ki je izključno za ženske, ki se ukvarjajo s tehnologijo, »se je pokazalo, da je potreba po spodbujanju punc, tudi ideološko trenje, ker je znotraj Kiberpipe prišlo do dosti odpora na festival z moške strani in nikakor jim ni bilo jasno, zakaj je to sploh potrebno, zakaj to ženske potrebujejo.« Intervjuvanka 2 poudari, da njen namen ni bil zgolj orisovanje problema, ampak konkretne rešitve, in sicer delavnice za ženske. Ženskam sta dali »možnost, prostor in znanje« – to so ČIPke (Intervjuvanka 2 2015).

3.3 Rezultati

Rezultate intervjujev, ki povzemajo intervjuje z vodji iniciativ CodeCatz in ČIPke, sem prikazala po poglavjih in tako odgovorila na ključna raziskovalna vprašanja.

3.3.1 Delovanje

Intervjuvanka 1 poudari, da želijo z delavnicami opozoriti na to, da programiranje ni le domena moških, ampak je lahko zanimivo tudi za ženske. V javnosti želijo razširiti zavedanje, »da programiranje oziroma tehnična znanja na sploh zanimajo tudi ženske, če jim ponudimo pravo priložnost in področje predstavimo na zanimiv, prijazen način« (Intervjuvanka 1 2015).

Ob prijavi preko spleta jim udeleženke delavnic, ki so vseh starosti in poklicev, zaupajo, zakaj se prijavljajo na delavnico. Opozarja, da je iz navedenih razlogov očitna prisotnost »stereotipov in predsodkov do žensk, ki jih zanima tehnološko področje«, kar podkrepi s primeri žensk, ki jim moški ne želijo predstaviti programiranja, z argumenti, da jih to ne bi zanimalo ali da to preprosto ni za njih. Drugi razlog, ki se skriva v prijavi na delavnice, je želja po konkurenčnosti v poklicih, ki jih opravljajo, nove zaposlitvene možnosti in znanja – iz tega izhaja tudi podatek, da se na delavnice v večji meri prijavljajo študentke in tiste, ki so v iskanju zaposlitve, manj pa dijakinje, ki se odločajo o nadaljevanju šolanja (Intervjuvanka 1 2015).

Mentorji, ki vodijo delavnice, so programerke in programerji, ki udeleženkam na praktičen način predstavijo osnovne koncepte in jim v enem dnevu pomagajo narediti preprosto spletno aplikacijo. Delavnice potekajo v manjših skupinah, mentorji sproti odgovarjajo na vprašanja udeleženk in jih spodbujajo. Kljub temu da mentorji svoje delo opravljajo prostovoljno, se tudi pri njih pojavi čakalna vrsta (Intervjuvanka 1 2015).

Članici ČIPk, intervjuvanka 2 in intervjuvanka 3, delata programsko zasnovano, oblikujeta, usmerjata in spodbujata samostojno delovanje. Koncept delavnic si zamislita sami, pri tem pa sta pozorni, »da so vse tehnologije, ki jih uporabljamo odprtokodne, zaradi tega, da ne izključujemo tistih, ki si ne morejo privoščiti dragih programov ali pa zahtevnih mašin in tako, da pride skozi različne družbene razrede«

(Intervjuvanka 3 2015). Ko sta začeli z delavnicami, so se takoj pojavile ženske⁷, ki jih je to zanimalo, in danes imajo čakalne vrste za vse delavnice. Ženske pridejo iskat znanje, ki ga lahko preko svojih izdelkov, predstavljenih na razstavah ali kje drugje, tudi delijo naprej – delijo znanje, kot mentorice na delavnicah, in svoje delo. Svoje delovanje namenjajo tudi raziskovanju, pomembnejša pa je kljub temu praksa, soočenje z dejansko materijo, ki punce osvobodi strahu. Glede na različne teme, ki jih na delavnicah odpirata, prihajajo zelo različne ženske, in sicer »iz drugih krajev, mame z dvema otrokoma, takšne, ki jih midve prvoosebno ne bi nikoli spoznale. To nama je precej pomembno, ta domet« (Intervjuvanka 3 2015).

ČIPke povezujejo od petdeset do sto žensk – petdeset malo aktivnejših, ostale pa dokaj spremljajo delovanje. Skupnost se je zelo razširila, ker se velikokrat udeležujeta različnih debat, kjer ju spoznajo, kjer spoznajo ČIPke. Redno se srečujejo vsak ponedeljek popoldne – prvi ponedeljek je namenjen mentorskemu svetovanju, ki ga izvajata vodji, dva termina sta odprta (»open lab«), tretji ponedeljek pa so krajše delavnice Od čipke do čipke. Poleg teh organizirajo tudi daljše (od tri do pet dni) in zahtevnejše, na katere povabita mednarodne mentorice (Intervjuvanka 3 2015).

Delavnice v glavnem vodijo samo mentorice, ki so zelo pomembne z vidika večje inspiracije za delo, poleg tega pa, čeprav so profesionalke, razumejo, kako je biti ženska v »tech svetu, ki se je ustvaril kot moški v zadnjih 30 letih« in kjer se mora ženska konstantno dokazovati, potrjevati in navzven kazati, da res obvlada svoje delo (Intervjuvanka 3 2015).

3.3.2 Način promocije in medijska podpora

Razpoložljivih virov za promocijo zaradi prostovoljnega dela nimajo, ampak »do sedaj to ni bila težava, saj je bilo za vse delavnice veliko več zanimanja kot mest, ki smo jih lahko ponudili« (Intervjuvanka 1 2015). Kot dobro potrditev svojega dela štejejo nominacijo za Delovo osebnost leta 2014.

⁷ Ker ne gre za dobresedno navajanje iz intervjujev, uporabljam besedo ženske, kar je pomensko in slogovno ustrežnejše in tudi v skladu z naslovom naloge.

Članici ČIPk pojasnjujeta, da ne potrebujejo medijske podpore, pomembna je zgolj za to, da ženske izvejo za delavnice in lahko pridejo. »In učinek te naše skupnosti je v praksi, ne v tem, da spodbujamo neko veliko debato znotraj družbe, da rabimo neko medijsko podporo. Mi naredimo spremembo pač znotraj ene punce, ki pride na delavnico in potem nekaj več zna« (Intervjuvanka 2 2015). Za takšen projekt pa niti pričakujejo, da bi imeli več kot dve ali tri objave letno v večjih medijih. V sodelovanju z RTV Slovenija pripravljajo dokumentarec, ki ga bodo distribuirale po šolah in izvedle tudi delavnice za punce⁸.

3.3.3 Ovire

Intervjuvanka 1 je izpostavila »izredno nizek budget za vsako delavnico«, poleg finančnih pa se soočajo še s časovnimi ovirami, ker so vsi, ki delajo v iniciativi, prostovoljci. V Sloveniji zelo težko najdejo sponzorje, zato so se začeli obračati na tuja tehnološka podjetja, ki so »bolj radodarna« (Intervjuvanka 1 2015).

Tudi ČIPkam financiranje predstavlja glavno oviro. Z dodatnim financiranjem bi lahko naredili veliko več, saj so ČIPke »zrasle od tistih osnovnih idej in vedno več je organizacijskih zahtev« (Intervjuvanka 2 2015). Na projektu vsi delajo honorarno, kolikor jim dopušča čas, za izvedbo so s simbolnimi honorarji plačane vse mentorice, tudi tiste, ki vodijo enodnevne delavnice in vključno z začetnicami.

3.4 Sinteza rezultatov

Na podlagi intervjujev sem identificirala nekaj podobnosti in razlik, ki jih je bilo opaziti v delovanju, medijski podpori in ovirah, s katerimi se srečujejo analizirane iniciative.

Podobnosti se kažejo predvsem v promociji, kjer pri obeh iniciativah bolj kot mediji prispevajo zadovoljne udeleženke delavnic, ki širijo dobro besedo. Novice o delavnicah pridejo 'od ust do ust' tudi v večje medije, tu izpostavljajo RTV Slovenija in Netokracijo. Delavnice promovirajo preko svojih kanalov na družbenih omrežjih. Obe iniciativi zanemarjata pomen medijev, hkrati pa sta v medijih zelo prisotni

⁸ Beseda punce je v tem primeru pomensko ustreznejša, saj se nanaša na kontekst šol.

(iniciativa CodeCatz nominirana za Delovo osebnost leta 2014, iniciativa ČIPke snema dokumentarec v sodelovanju z RTV Slovenija).

Podobnost se kaže tudi v ovirah, s katerimi se srečujejo pri svojem delovanju, te so predvsem finančne in tudi časovne, ker vsi delujejo prostovoljno.

Nadalje jih družijo tudi logika, da moških načeloma ne sprejemajo, če že, pa morajo obvezno biti v manjšini. Obe iniciativi na svoje delavnice dobijo toliko prijav, da so ženske vsakokrat v čakalni vrsti. To, da moškim ne dovolijo udeležbe, jim sploh ne predstavlja težav, saj se na delavnice obeh iniciativ prijavi toliko žensk, da niti teh ne morejo sprejeti, ne da bi sprejemale še moške. Poleg tega pa želijo omogočiti 'women friendly place' (Intervjuvanka 2 2015), kjer žensk ni sram postaviti najbolj neumnih vprašanj in kjer ni glasnih in arogantnih fantov.

CodeCatz poskušajo k delavnicam privabiti tudi dijakinje, ki se odločajo o študiju, vendar opažajo, da je pri tej skupini premalo zanimanja, pojavi se šele pri študentkah in tistih, ki že dlje časa iščejo službo in ugotovijo, da jim manjkajo tehnična znanja. ČIPke nasprotno z udeležbo dijakinj nimajo težav, članice so tudi takšne, ki so začele kot srednješolke in so ostale še potem, ko so že na fakulteti.

Za delavnice, ki jih organizirajo, preiščeno izbirajo mentorje, in sicer na podlagi (praktičnih) izkušenj, referenc in priporočil drugih. Pri mentorjih pa obstaja pomembna razlika med obema iniciativama – delavnice ČIPk vodijo izključno ženske in če bo le možno, bo tako tudi ostalo, saj se članicama zdi pomembno tudi, da mentorice razumejo problematiko žensk v tehnologiji in da lahko delavnice zapeljeta v to smer, toliko, da udeleženke začnejo razmišljati, kaj to pomeni. Tudi intervjuvanka 1 pove, da se trudijo dobiti večje število mentoric, ki lahko z udeleženkami delavnic delijo svoje izkušnje s tega področja. Podobnost lahko spet potegnemo pri odzivih mentorjev, ki so »fenomenalni« (Intervjuvanka 1 2015) in polni navdušenja, »kako neverjetno, kako so sodelovale med sabo, koliko je bilo komunikacije, skupinskega dela in pomoči« (Intervjuvanka 3 2015).

Odzivi mentorjev so podobni, razlika pa se pojavi pri plačilu – mentorji delavnic iniciative CodeCatz delajo prostovoljno, medtem ko mentorice pri ČIPkah dobijo »spodoben honorar«, saj se morajo na delavnice pripraviti in jih strukturirati, kar je

potem tudi finančno ovrednoteno – vsi na projektu delajo honorarno (Intervjuvanka 2 2015).

Tabela 3.3: Sinteza rezultatov

	CodeCatz	ČIPke
Delovanje	<ul style="list-style-type: none"> - dobivajo se ob sredah, redno komunicirajo tudi online - z delavnicami želijo predvsem opozoriti na to, da programiranje ni le domena moških, ampak zanima tudi ženske - ženske, ki se prijavijo, si želijo večje konkurenčnosti v poklicih, ki jih opravljajo, nove zaposlitvene možnosti in znanja - mentorji so programerji in programerke - delavnice potekajo v manjših skupinah - čakalne vrste za vse delavnice 	<ul style="list-style-type: none"> - redna srečanja vsak ponedeljek, redno komunicirajo tudi online - krajše delavnice Od čipke do čipke in daljše, ki trajajo od tri do pet dni - delavnice v glavnem vodijo samo mentorice - prihajajo zelo različne ženske, ker skozi delavnice odpirajo zelo različne teme - čakalne vrste za vse delavnice
Način promocije in medijska podpora	<ul style="list-style-type: none"> - nimajo razpoložljivih virov za promocijo, ampak to ne vidijo kot težavo - nominacija za Delovo osebnost leta 2014 	<ul style="list-style-type: none"> - medijske podpore ne potrebujejo - pripravljajo dokumentarec v sodelovanju z RTV Slovenija
Ovire	- finance in čas	- finance

4 Sklep

Še vedno so na delu prakse, ki zaradi »slabših izhodiščnih možnosti, po spolu različnih pričakovanj in tradicionalnih stereotipnih ravnanj ženskam onemogočajo, da

bi enako kot moški prehajale iz sfere zasebnosti v javno in obratno ter v obeh imele enake možnosti delovanja in doseganja najvišjih položajev v javnem in političnem življenju» (Antić Gaber in drugi 2009, 139). Ugotavljam, da na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij tako v Sloveniji kot tudi v tujini beležimo zelo nizek delež žensk. Obstajajo načini, ki lahko v prihodnje pustijo vidnejše spremembe v dobro žensk na tem področju, in sicer, če sledimo Klawejevi, velja smernice usmeriti v naslednje:

- dekletom in ženskam predstaviti pozitivne vzornike na področju tehnologije;
- že v mladosti odpraviti mite in stereotipe o računalništvu kot o 'moškem poklicu' ter ustvariti in razširiti pozitivno podobo o računalništvu;
- zagotoviti točne informacije staršem in učiteljem, da ne bodo s predsodki odvrčali deklet od računalniške dejavnosti, dekletom pa zagotoviti primerne in praktične dejavnosti na področju računalništva, jih vpisati v računalniške tečaje, poletne šole, kjer lahko pridobijo poglobljene izkušnje;
- motivirati dekleta in ženske skozi potencialne družbene vplive tehnologije, spodbuditi dijakinje in študentke za udeležbo na konferencah računalništva;
- spodbuditi zanimanje za računalništvo preko povezave fakultet s srednjimi šolami v lokalnem okolju;
- ustvariti okolje, ki združuje računalništvo z drugim področjem;
- identificirati potencialne kandidatke in graditi proaktivne odnose z njimi;
- prizadevati si za večjo zastopanost žensk na višjih vodstvenih položajih (Klawe 2009, 70–75).

Članice iniciativ CodeCatz in ČIPke so mnenja, da je potrebno na neenakosti opozarjati, saj lahko le tako pride do sprememb na bolje (Intervjuvanka 1 2015). Pri tem pa so pomembni tudi učinki prakse, samo opozarjanje brez prakse je namreč lahko problematično (Intervjuvanka 2 2015). CodeCatz in ČIPke družijo tudi skupen pogled na spremembe, ki so jih uspele nasloviti. Intervjuvanka 3 izpostavi, da po delavnicah z intervjuvanko 2 dobila neverjetne odzive in pomemben je občutek,

da smo konkretno tem puncam dale eno zelo pomembno čustveno izkušnjo v življenju, da bodo vedno, ko se bodo soočile z nekim tehnološkim problemom,

imele ta čustven spomin, da je bilo pa enkrat totalno super in da so to zmogle. ... Čisto v tem življenjskem smislu, da bodo bolj samozavestne, ko bodo recimo komunicirale z avtomehanicom, kaj je treba popraviti. In to je dvig kvalitete življenja, ki je ni možno kvantitativno meriti (Intervjuvanka 3 2015).

Intervjuvanka 1 (2015) je mnenja, da z velikim številom prijav dokazujejo, da ženske tehnologija zanima, hkrati pa so v zadnjih letih »povečali vidnost in prisotnost žensk na dogodkih, ki so namenjeni programerjem ter zavedanje med tehnološkimi podjetji o zapostavljenosti žensk na tem področju.«

Iniciativi CodeCatz in ČIPke sta v kratkem času svojega delovanja s pravimi koraki uspeli nasloviti širšo javnost in v prvi vrsti ženske, kljub temu pa bo temu področju še vedno potrebno posvečati veliko pozornosti v prihodnje, predvsem vidiku, kako privabiti ženske v samo produkcijo tehnologije. Nadaljnje raziskovanje se mora osredotočiti na programe za emancipacijo žensk in uspešne projekte v tujini, saj gre za globalen pojav. Potrebno je tudi bolj poglobljeno razumevanje iniciativ – ČIPke so feministke, umetnice, CodeCatz pa programerke, ki ne govorijo o feminizmu. Pomembna razlika je torej njihovo drugačno naslavljanje in perspektiva, iz katere izhajajo. Ugotavljam, da je kljub določenim premikom, predvsem na ravni potrošnje, spol še vedno faktor v digitalni kulturi in da je kontekst tisti, ki ga je najtežje spremeniti.

5 Literatura

1. Antić Gaber, Milica, Sara Rožman in Irena Selišnik. 2009. Zagotavljanje enakih pravic moških in žensk. V *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*, ur. Veronika Tašner. 129–142. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
2. Arsenjuk, Urška, Polona Novak in Mojca Urek. 2013. Kariere žensk v številkah in biografijah. V *Ženske v znanosti, ženske za znanost : znanstvene perspektive žensk v Sloveniji in dejavniki sprememb*, ur. Mirjana Ule, Renata Šribar in Andreja Umek Venturini. 112–146. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV: Komisija za ženske v znanosti pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport RS.

3. *CodeCatz*. 2015. Dostopno prek: codecatz.org (20. junij 2015).
4. *Čipke*. 2015. Dostopno prek: <https://cipke.wordpress.com> (26. junij 2015).
5. Eterović Klemenčič, Ana. 2014. *CodeCatz: mačke, ki najraje praskajo po tipkovnici*. Dostopno prek: <http://www.netokracija.si/codecatz-intervju-94125> (15. maj 2015).
6. European Commision. 2014. *Press Release Database*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-223_sl.htm (2. avgust 2015).
7. Hilbert, Martin. 2011. *Digital gender divide or technologically empowered women in developing countries? A typical case of lies, damned lies, and statistics*. Dostopno prek: <http://www.martinhilbert.net/DigitalGenderDivide.pdf> (8. avgust 2015).
8. Intervjuvanka 1. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 23. junij.
9. Intervjuvanka 2. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. julij.
10. Intervjuvanka 3. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. julij.
11. Jogan, Maca. 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Johns, Sarah. 2013. *The Digital Gender Divide, Technology may be seen as a man's domain by some – but girls are breaking through*. Dostopno prek: <https://plan-international.org/blog/2015/05/digital-gender-divide> (11. avgust 2015).
13. Kanjuo Mrčela, Aleksandra. 2006. Spolna razsežnost varne priložnosti pri graditvi slovenske družbe znanja. V *Pogledi na reforme: družboslovne refleksije na predlog reform: Slovenija 2005–2006*, ur. Niko Toš. 207–218. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. -- 2012. Samo desetina moških ima šefinjo. *Delo*, 3. marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/samo-desetina-moskih-ima-sefinjo.html> (4. avgust 2015).
15. Klawe, Maria, Telle Whitney in Caroline Simard. 2009. Women in Computing – Take 2. *Communications of the ACM* 52 (2): 68–76.
16. Oblak, Tanja. 1997. Konstrukcija spolne razlike: uporaba tehnologije in spol v zasebni sferi. *Teorija in praksa* 1 (1): 676–690.
17. -- 1998. *Miti v slikah in podatkih: moderna tehnologija skozi žensko in moško optiko?* Dostopno prek: <http://uploadi.www.ris.org/editor/1225186480miti.pdf> (22. maj 2015).

18. -- 2002. Internet kot nov dejavnik družbenega razlikovanja? *Družboslovne razprave XVIII* (40): 107–119.
19. Oblak, Urška. 2009. Ali so ženske v znanosti subkultura? V *Subkulture: prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj* (8): 70–101.
20. Roan, Amanda in Gillian Whitehouse. 2007. Women, information technology and 'waves of optimism': Australian evidence on 'mixed-skill' jobs. *New Technology, Work and Employment* 22 (1): 21–33.
21. Statistični urad Republike Slovenije. 2013. *Evropa na pol poti do enakosti med spoloma*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5595> (3. julij 2015).
22. van Zoonen, Liesbet. 1992. Feminist Theory and Information Technology. V *Media, Culture and Society*, 14/1: 9–29.
23. Vendramin, Valerija in Renata Šribar. 2010. Onstran pozitivizma ali perspektive na »novo« enakost med spoloma. *Šolsko polje XXI* (1–6): 157–170.

Priloge

Priloga A: Intervju s članico iniciative CodeCatz (Intervjuvanka 1)

Koliko časa že obstaja vaša skupina in kdaj ter kako se je vse to začelo?

»Osnovne informacije na: <http://codecatz.org/about/>.«

Koliko ljudi tvori vašo skupino in kdo jo vodi?

»Ponavadi nas je nekje od pet do deset, odvisno od termina.«

Kako delujete kot skupina, imate redna srečanja, ste bolj online povezane?

»Dobivamo se skoraj vsako v sredo v živo, redno komuniciramo tudi online (Slack, Facebook skupina).«

Kakšen je koncept delavnic in kaj so cilji delavnic? Za kaj si prizadevate z delavnicami, kot so Rails Girls, Django Girls?

»Z delavnicami želimo ženskam predstaviti programiranje kot zanimiv in ustvarjalen poklic, ki ni le domena moških. Hkrati širimo tudi zavedanje v javnosti, da programiranje oziroma tehnična znanja na sploh zanimajo tudi ženske, če jim ponudimo pravo priložnost in področje predstavimo na zanimiv, prijazen način.«

Kdo so udeleženci delavnic in kako potekajo prijave, sprejemi? Sprejmete tudi fante? So med njimi kakšne posebne razlike, kaj ugotavljate, kdo je vaša publika?

»Na dosedanje programerske delavnice za ženske smo sprejeli že 1.500 + prijav žensk vseh starosti in poklicev. Prijave zbiramo preko spleta, v prijavnici nam udeleženke zaupajo svoje razloge za prijavo, iz katerih je očitno, da je v družbi prisotnih še precej stereotipov in predsodkov do žensk, ki jih zanima tehnološko področje (na primer zgodbe punc, ki jim bratje, očetje, fantje nočejo predstaviti programiranja, ker jih “to ne bi zanimalo” ali “to ni zate”). Po drugi strani pa veliko prijavljenih išče nove zaposlitvene možnosti oziroma znanja, s katerimi bi postale bolj konkurenčne v svojem obstoječem poklicu.

K delavnicam smo poskušali privabiti tudi več dijakinj, ki se odločajo o študiju, vendar je žal med to skupino še premalo zanimanja. Zanimanje se poveča kasneje, pri študentkah in tistih, ki že dlje časa iščejo službo, saj na svoji koži ugotovijo, da jim manjkajo tehnična znanja.

Fantov do sedaj nismo sprejeli, saj je bilo vedno toliko prijav žensk, da ni bilo prostih mest.«

Kdo so mentorji na delavnicah in kaj je njihova glavna naloga? Kako jih selekcionirate, kaj so ključni pogoji?

»Mentorji s(m)o, tako kot organizatorji, vsi prostovoljci. Večinoma gre za programerke in programerje, ki se ukvarjajo z razvojem spletnih aplikacij, tako da lahko udeleženkam na praktičen način predstavijo osnovne koncepte. Na delavnici se v enem dnevu naredi preprosta spletna aplikacija, naloga mentorja pa je, da udeleženke vodi čez vodič za delavnico in sproti ponuja dodatne razlage in spodbuja udeleženke. Delo poteka v majhnih skupinah, trudimo se, da na enega mentorja prideta dve do maksimalno tri udeleženke.

Odziv mentorjev je pri nas fenomenalen, vsakič imamo celo čakalno listo za mentorje. Pri vsaki izvedbi se trudimo privabiti vse večje število mentoric (na začetku so bili mentorji predvsem moški), ki lahko udeleženkam povejo tudi kaj o svojih izkušnjah na tem področju. Veseli nas, da se vsako leto več programerk odloči pomagati pri naših delavnicah. Ponavadi mentorice bolj kot mentorje skrbi, da ne bodo imele dovolj znanja za pomoč na delavnici; strah je seveda odveč.

Mentorje izberemo organizatorji na podlagi njihovih praktičnih izkušenj, prednost imajo tisti, ki so se že ne preteklih delavnicah dobro izkazali. Ponavadi imamo tudi kakšno rezervo ali dve, ki lahko vskočijo, če kakšna skupina potrebuje dodatno pomoč, delo skupin sproti spremljamo organizatorji.«

Kako se medijsko soočate s promocijo oziroma publiciteto? Morate tvoriti lastne medijske kanale?

»Delavnice promoviramo primarno preko spleta (Facebook, Twitter). Pri promociji nam sedaj že precej pomagajo zadovoljne udeleženke prejšnjih delavnic, tako da novica pride tudi v kakšen večji medij.«

Kdo so vaši medijski partnerji?

»Do sedaj so nas skoraj vsakič podprli Internet Week Slovenija, Netokracija, RTV Slovenija, Cosmpolitan. Časnik Delo je skupino CodeCatz lani nominiral za osebnost leta, kar je vsekakor dobra potrditev dosedanjega dela.«

Je to, da so delavnice slabo medijsko podprte, rezultat slabih izkušenj s prejšnjimi oziroma drugimi mediji ali je to preprosto vaša odločitev, da niste šli v klasične medije?

»Vse te aktivnosti opravljamo prostovoljno, v prostem času, zato nimamo ravno veliko razpoložljivih virov za promocijo. Do sedaj to ni bila težava, saj je bilo za vse delavnice veliko več zanimanja kot mest, ki smo jih lahko ponudili.«

Kaj se vam zdi najtežje pri vašem delu, kje vidite največ ovir za realizacijo vaših idej in ciljev?

»Časovne ovire, ker smo vsi prostovoljci. Sicer pa je pri nas navkljub izredno nizkemu budgetu za vsako delavnico (par sto evrov za kosilo, prigrizke in materiale) težko najti sponzorje za delavnice, zato smo se začeli obračati na tuja tehnološka podjetja, ki so precej bolj radodarna.«

Kaj pa so prednosti vaših delovanj, katere ključne spremembe se vam zdi, da ste uspeli nasloviti?

»Imamo pa veliko podpore v okolju, predvsem s strani mentorjev, ki so v velikem številu pripravljeni pomagati. Z velikim številom prijav smo dokazali, da ženske tehnologija zanima, hkrati pa smo v zadnjih letih povečali vidnost in prisotnost žensk na dogodkih, ki so namenjeni programerjem, ter zavedanje med tehnološkimi podjetji o zapostavljenosti žensk na tem področju.«

Kakšni so načrti v prihodnje?

»Za jesen v skupini CodeCatz pripravljamo novo delavnico, ki bo še bolj prijazna do začetnic, nadaljujemo tudi na drugih lastnih projektih.«

Ste mnenja, da se s poudarjanjem neenakosti v tehnologiji spodbuja enakost ali se s tem zadeva še bolj stereotipizira?

»Na neenakosti je treba opozarjati, saj lahko s tem spodbujamo spremembe na bolje. Če o problemih ne spregovorimo, se pometejo pod predpražnik.«

Priloga B: Intervju s članicama iniciative ČIPke (Intervjuvanka 2 in intervjuvanka 3)

Intervjuvanka 3: »Ena od inspiracij, Ada Lovelace, si je v 30. letih 19. stoletja prva zamislila, da bi 'computing', se pravi računalnike, uporabljali ne za računske matematične operacije, temveč za nekaj drugega. Prva je predvidila abstrakcijo računalnikov in uporabo za neke čisto druge interface-e, ki prevajajo kulturo, literaturo, tako kot imamo danes internet. Toliko je teh legend in inspiracij, ki ti govorijo zgodbo, da če bi ženske imele drugačne družbeno-politične, ekonomske razmere, da bi tudi drugače izbirale svoje poklice.«

Intervjuvanka 2: »Ko smo mi začeli z delavnicami, so se takoj pojavile punce, ki so prišle in danes imamo čakalno listo za vsako delavnico. Mi smo dale samo možnost, dejansko one vse naredijo in ČIPke niso nič drugega kot dati prostor in znanje in vse pridejo to iskat in potem nekaj naredit iz tega. Pa seveda ta drugi odvod, da vedno damo to, kar naredijo na delavnicah, v javnost, na razstavo, da lahko tudi one to delijo naprej – znanje kot mentorice ali pa samo pokažejo, kaj so naredile.«

Intervjuvanka 2: »Kaj je ključna ideja? Super je, da se delajo raziskave in tudi ČIPke imamo en del naše dejavnosti namenjen za raziskavo in v sofinanciranju s televizijo, z nacionalko, delamo dokumentarec o ženskah in tehnologiji in to je ta raziskovalni del. Še bolj pomembno kot samo raziskovanje pa se nam zdi poudarjanje prakse, da se ti soočiš z dejansko materijo in da te osvobodi tega strahu. In to je še en pomemben podatek, zakaj imamo delavnice vedno do zdaj izključno za ženske, čeprav je bilo že nekaj fantov.«

Koliko časa že obstaja vaša skupina in kako se je vse skupaj začelo? Zakaj?

Intervjuvanka 2: »2012. Eclectic Tech Carnival je bil v Kiberpipi 2012. To je mednarodni festival, ki je izključno za ženske, ki se ukvarjajo s tehnologijo. In že takrat se je pokazalo, da je potreba po spodbujanju punc. Tudi ideološko trenje, ker je znotraj Kiberpipe prišlo do precej odpora na ta festival z moške strani in nikakor jim ni bilo jasno, zakaj je to sploh potrebno, zakaj to ženske potrebujejo. Želeli so sabotirati, uletavali so notri na festival, čeprav ne bi smeli.«

Intervjuvanka 3: »En tak diskurz je bil v bistvu odprt levičarski, v katerem se skriva zelo nerazgledana opcija, v tem smislu, ker smo mi tolerantni do vsega, moramo omogočiti dostopnost vsem in če je ta festival ekskluzivno za ženske, je torej ekskluziv, se pravi izključujoči do moških, taka logika je bila z njihove strani predstavljena, ne da bi oni videli, da so konstantno v poziciji moči, v superiorni poziciji.«

Intervjuvanka 2: »In potem se je zgodilo, da me je takratni programski vodja Kiberpipe poklical jeseni istega leta in predlagal, da naredimo nek raziskovalni dokumentarec o tem, kakšna je pozicija žensk v znanosti, tehnologiji in intermedijski umetnosti, pa sem jaz rekla, da ne bi delala tega, da nočem samo orisovati problema, ampak ga tudi reševati in zaradi tega narediti delavnice in on je bil popolnoma za in jaz sem poklicala njo, tudi ona je bila za in smo začeli.«

Za kaj sta zadolženi?

Intervjuvanka 2: »Programsko zasnovano delava ...«

Intervjuvanka 3: »... oblikujeva, usmerjava, poskušava spodbujati tudi samostojno delovanje, nisva dve materi, ampak omogočiva ... Ti dobiš denar, narediš zasnovano, narediš program, poskušaš sfurat in potem spustiš, da se samo dogaja.«

Intervjuvanka 2: »To se pozna tudi v tej potezi, da imamo poleg delavnic etabliranih umetnic tudi delavnice, ki se imenujejo Od čipke do čipke, in te delavnice vodijo punce, ki so hodile k nam na delavnice in oblikujejo svojo delavnico in jo izvedejo. Tako da jih tudi že v mentorice spreminjamo, konceptualno se posvetujejo z nama,

potem pa one same vse naredijo.«

Intervjuvanka 3: »Toliko, da jih spodbudiva: ti zmoreš, ti lahko narediš program, ti bova pomagali.«

Intervjuvanka 2: »Pa ne samo v RAMPA Laboratoriju, ene so učile v Kino Šiška, v Cankarjevem domu na kulturnem bazarju. Pa tudi ene izmed njih že pripravljajo svoje programe, ki se bodo izvedli znotraj RAMPA Laboratorija. Daje ti možnost, to je to.«

Koliko ljudi tvori skupino?

Intervjuvanka 2: »Odvisno, kdaj in kje.«

Intervjuvanka 3: »Na začetku sva morali kar velikokrat skomunicirati, ker folk ni vaje odprtih struktur in še pred dvema letoma sva dobili veliko vprašanj: a pa to, te čipke, mi se lahko pridružimo temu? Ljudje gledajo stvari skozi članstvo, ne skozi samo akcijo, ne gledajo stvari fluidno, v tem smislu, da ti lahko prideš, greš, narediš ... Ne pričakujeva, da se vse totalno aktivno celo življenje posvetijo temu, da jim to postane hobi. Ene, ja.«

Intervjuvanka 2: »Da niso ČIPke hobi, ampak, da je hobi to, kar hočejo delati. Da sama institucija ČIPk tukaj sploh ni pomembna, ampak, da se lahko nekaj nauči, nekaj iz tega naredi. Pa če gre to delat na drugi konec planeta, je tudi super. Mi jim damo možnost, da tukaj začnejo, dobijo neke reference, da potem lažje dobijo tudi financiranje.«

Intervjuvanka 3: »Vsega skupaj, tako da smo v stiku, od 50 do 100. Petdeset malo bolj aktivno, malo bolj vejo in spremljajo, še petdeset dokaj spremljajo. Veliko nas sprašujejo, nas povabijo na debate, tako da ta skupnost je že dokaj široka. Precej sva veseli, da glede na različne teme, ki jih skozi delavnice odpirava, da prihajajo zelo različne punce: iz drugih krajev, mame z dvema otrokoma, take, ki jih midve prvoosebno ne bi nikoli spoznali. To nama je precej pomembno, ta domet.«

Kako delujete kot skupina, imate redna srečanja?

Intervjuvanka 2: »Redna srečanja vsak ponedeljek od petih do sedmih, mesec je

potem razdeljen na različne dejavnosti. Prvi ponedeljek v mesecu imava mentorsko svetovanje, potem sta dva odprta termina (open lab), tretji ponedeljek v mesecu pa imamo krajše delavnice Od čipke do čipke.«

Intervjuvanka 3: »Med tem pa so še bolj zahtevne delavnice, ki potekajo od treh do pet dni, odvisno od zahtevnosti. Ponavadi povabiva kakšne mednarodne mentorice, programerke, animatorke, dizajnerke, umetnice.«

Intervjuvanka 2: »Ženske, punce, ki imajo malo več izkušenj ...«

Intervjuvanka 3: »... tudi inspiracijo, do kje se da priti. Da ti te mentorice povejo: vidiš, jaz sem začela pred petimi leti, zdaj sem pa tu.«

Ste tudi online povezane?

Intervjuvanka 3: »Social media, totally, skupina ČIPke na Facebooku je zelo aktivna, blog imamo.«

Intervjuvanka 2: »To sva lahko ful veseli, sploh ni potrebno spodbujati. Veliko drugih punc poleg naju objavlja v skupini, to ni nekaj kar bi spodbujali, samo skupino smo odprli, povabili ljudi in objavljali stvari, za katere mislimo, da te ljudi zanimajo.«

Intervjuvanka 3: »Poleg ČIPk se je še veliko manjših Facebook satelitkov skozi ČIPke vzpostavilo.«

Intervjuvanka 2: »Skoraj vsaka delavnica ima svojo skupino, znotraj katere si delijo znanje, so pa velikokrat to zaprte skupine.«

Intervjuvanka 3: »Ker lažje komunicirajo potem konkretne in geeky stvari. Pa mogoče, kar je pomembno, gledava da so vse tehnologije, ki jih uporabljamo odprtokodne, zaradi tega, da ne izključujemo tistih, ki si ne morejo privoščiti dragih programov ali pa zahtevnih mašin in tako, da to pride skozi različne družbene razrede.«

Kakšen je koncept delavnic in kaj so cilji delavnic? Za kaj si prizadevate z

delavnicami?

Intervjuvanka 2: »Koncept delavnic je ponavadi tak, da si midve malo zmisliiva, kakšna bi bila fina instalacija in potem to predlagava mentorci oziroma poiščeva mentorco, ki bo to lahko, ali pa obratno poiščeva mentorico in potem najdemo nekaj skupaj in enostavno povabimo punce k temu in se tega lotijo. Gre za to, da hočemo to instalacijo na koncu razstaviti. Vsako leto imamo razstavo.«

Intervjuvanka 3: »To je pomembno. Tutoriali na netu so lahko zelo dobri, zelo veliko se lahko naučiš, ampak so zgrajeni na nekem fiktivnem projektu, na delavnicah pa imajo realni projekt pred sabo, nekaj, kar se bo razstavilo, in kar bodo lahko njihova družina, prijatelji decembra na zaključni razstavi prišli pogledat in bodo videli, kakšen je njihov output. Vedno bolj se trudijo.«

Intervjuvanka 2: »Zdaj so se pojavili še drugi prostori razstavljanja. V okviru Mesta žensk bo zdaj razstava o ženskih iniciativah na Balkanu in ena izmed teh bodo tudi ČIPke, kjer bomo lahko pokazale, kaj so punce naredile, kaj mi delamo skupaj, druga je pa recimo videowall, razstavna serija šole Famul Stuart, oni imajo 14-dnevne termine, da proicirajo video na zid v stari Ljubljani in v okviru tega bomo tudi me razstavljale, ampak še prej bomo naredile delavnico, da se bodo ti videi, v bistvu kinografike, naredile in potem bo to takoj šlo na videowall. Hočemo jih dati ven, v svet.«

Intervjuvanka 3: »V realni prostor, ne nekaj, da se ti v šoli igraš in je teoretsko znanje. Tudi, če je praktično, je to šolsko znanje velikokrat nevezano na nekaj, kar ti praktično počneš.«

Intervjuvanka 2: »Pa da dobiš feedback, energijo nazaj za delati naprej in nov zagon.«

Sprejemate tudi fante?

Intervjuvanka 2: »Zdaj imamo tako tiho logiko: če so punce na čakalni listi, potem pridejo punce notri, drugače je pa vedno več punc na delavnicah kot fantov. Do zdaj je bil enkrat fant. Toliko je bilo punc, da niti ni bilo tega vprašanja.«

Intervjuvanka 3: »Fante so vzgajali v nekem tehnološkem znanju in oni imajo toliko

več tega samoumevnega znanja, da se punce konstantno počutijo 'in the background'. Če imaš ti polovico fantov in polovico punc, so fantje toliko bolj glasni in toliko bolj arogantni ... Ni nujno, je pa veliko: 'jaz vem, to jaz vem'.«

Intervjuvanka 2: »Velikokrat sem bila na delavnicah, kjer sem bila edina punca, in ko sem kaj vprašala, mi niso znali razložiti, med delavnico pa so vsi kimali, kot da vsi vse vejo. Ta družbena igra. In zato imamo 'women friendly place'. Ker tudi če vpraša, "Zakaj rabim ta šrauf?", se noben ne bo smejal. Ko so na delavnicah večinoma moški, ti je neprijetno vprašati ali imaš občutek, da je to najbolj neumno vprašanje v veselju in ne upaš vprašati.«

Intervjuvanka 3: »Zelo zanimiv je odziv mentorice, ki so že učile mešane skupine pa skupine fantov pa skupine punc, in zdaj, ko pridejo v ta prostor in imajo samo punce pred sabo, so presenečene: "Kako neverjetno, kako so sodelovale med sabo, koliko je bilo komunikacije, skupinskega dela in pomoči". In zelo velikokrat se zgodi, da po dve puncici začneta skupaj delati in potem celo delavnico delata skupaj. Brez nekega ego problema. To je ta neka klima, brez tekmovanja.«

Kdo je vaša publika?

Intervjuvanka 2: »Uh, tudi od 14 do 50. Imamo eno zelo aktivno članico, ki je malo pod 50. Pa je konstantno aktivna.«

Intervjuvanka 3: »Imamo tudi študentke. Večina je v povprečju stara okrog 30, ampak to pomeni, da so stare od 14 do 50 let. In vedno je kakšna na delavnici, ki je čez 40 let stara in kakšna, ki je blizu 20 ali pa celo mlajša. Imamo tudi srednješolke, tudi takšne, ki so začele kot srednješolke pa so zdaj na faksu. Potem pa demografska struktura: poročene, z otroki, samske ženske, študentke, polje dizajna, kreativnih industrij, ustvarjanja iger, performativne umetnosti, filozofinje, humanistke.«

Kdo so mentorji na delavnicah in kaj je njihova naloga?

Intervjuvanka 3: »V glavnem so samo mentorice, ni mentorjev.«

Intervjuvanka 2: »In če bo le možno, bomo to tudi obdržale. Zaradi tega, ker smo ugotovile pri tem raziskovalnem dokumentarcu, ki ga snemamo ... Čist efekt,

kakšnega je imel name, posnele smo deset žensk, ki delajo na tem področju in v nekem trenutku sem se zavedla, da v celem svojem življenju nisem slišala toliko žensk govoriti o nekih znanstvenih dejstvih, tehnologiji. Ni tega nikjer. Ponavadi si navajen obratno, moški ti vedno nekaj govori skozi njegovo optiko, ki ti je tuja. Mentorice so zelo pomembne, ker je večja inspiracija za delo.«

Intervjuvanka 3: »Pa tudi lastne izkušnje, recimo. Midve sva bili na številnih delavnicah udeleženci, kjer so bili mentorji moški, in spet pride do tega, da imajo ogromno samoumevnosti. Ti vprašaš: "Kaj je pa kondenzator?", in te gleda, kot da si s hruške padla, tako, mentor. In potem ti je sploh nerodno. Najprej te tvoji sošolci čudno gledajo, potem te še mentor gleda, kot da ne spadaš tja. Pri ženskah pa ... nasplošno razumejo, kako je biti v tech svetu, ki se je ustvaril kot moški v zadnjih 30 letih, in kako je biti ženska, ker se moraš konstatno dokazovati in potrjevati in navzven kazati, da ti res obvladaš svoje delo. Če bi bila moški, bi te pol manj spraševali, če res ti obvladaš to svoje delo. In to ni samo v našem lokalnem kontekstu, ampak v svetovnem merilu. V IT-ju dela trenutno v svetovnem merilu 18 % žensk, kar pomeni, da je večina fantov, in zaradi tega one tudi same, tudi če so profesionalke in vse razumejo že od malega, razumejo, kako je, če ne veš.«

Intervjuvanka 2: »To nam je rekla ena od žensk, ki smo jo snemale za dokumentarec. Direktorica oddelka za Artificial Intelligence na Inštitutu Jožef Štefan nam je rekla: "Zdaj nam gre pa že ful dobro, imamo že 18 %."«

Intervjuvanka 3: »Ne, rekla je 20, ker smo nad povprečjem. Ampak, ena petina, to ni v redu.«

Kako selekcionirate mentorje? Kaj so ključni pogoji?

Intervjuvanka 3: »Za Od čipke do čipke je potrebno pač veliko interesa. Vidimo, da imajo neko strast do tega in jih čim prej potegnemo notri v to. Pri mentoricah za delavnice daljšega formata, je pa tako, da se veliko pozanimaš, pogledava njihovo prakso, delo, če so že delale delavnice, ali imajo kakšen format delavnice.«

Intervjuvanka 2: »Če razumejo problematiko žensk v tehnologiji, tudi dosti delavnic tematsko malo zapeljeva v to smer. Ne čisto direktno, toliko, da se začne razmišljati,

kaj to pomeni. Sva imeli precej srečo, ker so vse mentorice bile precej senzibilne za to. Kakšnih v bistvu sploh nisva poznali, sva dobili priporočilo, pa sva šli potem preverjat, kako bi lahko karkoli delale.«

Intervjuvanka 3: »Ni tako čudno, ker same živijo v tem svetu, kjer se konstantno soočajo s tem, da jih vedno nekdo determinira kot ženske in potem se pač vzpostavljajo kot to. Vsekakor pa to, da ne gremo samo na direktno pamfletne feministične teme, ne zaradi tega, ker tega ne bi hotele ... Mi vedno javno izjavljamo, da zagovarjamo feministično delovanje, ampak zaradi tega, ker razen tega, da si ženska in si feministka, si še marsikaj drugega, nisi samo feministka v življenju. In zaradi tega delaš tudi kaj drugega, kar nima veze s tem. Ne moreš samo sebe tako determinirati, da se ukvarjaš samo z ženskimi temami. Ti se lahko ukvarjaš s tem, kako dizajnirati kozarec, ampak ti to tehnologijo in vse moraš poznati.«

Kako se medijsko soočate s promocijo oziroma publiciteto? Morate tvoriti lastne medijske kanale?

Intervjuvanka 2: »Sami nas najdejo.«

Intervjuvanka 3: »Ne veva, kako se to zgodi, kar pokličejo.«

Kdo so vaši medijski partnerji?

Intervjuvanka 3: »RTV Slovenija imamo zdaj.«

Intervjuvanka 2: »Ja, za ta dokumentarec, ki ga snemamo. Za druge dejavnosti pa nič. Lahko pa bi imele v bistvu, dobra ideja.«

Intervjuvanka 3: »Drugače pa socialni mediji, imamo svoje kanale za te bolj neposredne komunikacije, za komunikacijo s širšo javnostjo pa nas vedno najdejo.«

Se vama zdi, da so delavnice slabo medijsko podprte?

Intervjuvanka 3: »Ne.«

Intervjuvanka 2: »Ne.«

Intervjuvanka 3: »Ne pričakuješ niti.«

Intervjuvanka 2: »Zakaj bi pa rabili biti medijsko podprti?«

Intervjuvanka 3: »Midve sploh nimava televizije, tako da sva veseli, če sva na netu. Na Netokraciji sva imeli intervju.«

Intervjuvanka 2: »Pa za POP TV sva nekaj posneli. Pa ne vem, v eni fazi sva morali precej člankov pisati.«

Intervjuvanka 3: »Dvakrat je bila Netokracija. Predvsem gojiva, kar nama je pomembneje od same medijske prisotnosti.«

Intervjuvanka 2: »V Kulturi smo bili še enkrat ali dvakrat, na RTV-ju.«

Intervjuvanka 3: »Za en tak projekt niti ne pričakuješ, da bodo recimo na RTV-ju več kot enkrat, dvakrat na leto nekaj naredili, ali pa da boš imel več kot dve, tri objave letno.«

Intervjuvanka 2: »Učinek te naše skupnosti je v praksi, ne v tem, da spodbujamo neko veliko debato znotraj družbe, da rabimo neko medijsko podporo. Mi naredimo spremembo znotraj ene punce, ki pride na delavnico in potem nekaj več zna. Ta medijska podprtost ni toliko potrebna, razen toliko, da punce zvejo, da lahko pridejo, drugo pa ni.«

Intervjuvanka 3: »Dva nivoja sta še. Ta dokumentarec bo na RTV Slovenija predvajan, verjetno več kot enkrat in bo pa imel domet.«

Intervjuvanka 2: »In potem bomo probale to še v šole spraviti.«

Intervjuvanka 3: »Mi imamo tudi to agendo, ampak to agendo izpolnjuješ pametno, ne s tem, da bi hotela biti vsak tretji mesec na RTV-ju, ampak s tem, da res narediš nekaj večjega. Potem bomo res šle na distribucijo po šolah in mogoče celo spodbudile posamezne Čipke, da grejo na šole delat delavnice za punce kot eksterne izbirne

vsebine. To je tak dolgoročni načrt, ki je medijski, ampak spet ne toliko prek televizije, to je samo en medij, ampak spet direktno ...«

Intervjuvanka 2: »... preko izkušnje.«

Intervjuvanka 3: »Emocija naredi tisto, da se v redu počutiš. Ker midve delava v tehnoloških vodah zaradi tega, ker sva bili na teh delavnicah pred številnimi leti in to delava, ker je bilo takrat noro dobro, tist moment, tiste tri dni, to je bilo ključno v življenju, to je prerezalo, ko vidiš, da nekaj novega zmoreš.«

Intervjuvanka 2: »Pa da dela na koncu, to je glavno, haha.«

Intervjuvanka 3: »Pa še ena zadeva je, ki se tiče te promocijske zadeve. Midve zelo veliko odnosov gojiva v mednarodnih vodah. Trenutno sva objavili članek oziroma profil ČIPk na eni iniciativi ene cele platforme, 40–50 žensk, ki delajo v mednarodnem področju z novimi mediji. In se v bistvu plasiramo znotraj tega, skozi te linke iščemo kvalitetne, zanesljive, zelo dobre mentorice.«

Intervjuvanka 2: »Delavnice niso slabo medijske podprte, prav zadovoljne smo.«

Intervjuvanka 3: »Ne rabimo več.«

Intervjuvanka 2: »Meni se zdi prav super, da lahko gremo mimo tega, da lahko delujemo mimo tega, nekaj se izve, ampak jaz ne vidim medijev kot nekaj, kar lahko spremeni stanje stvari. Neke delavnice, ki se vzpostavljajo čisto mimo njih, pa lahko, sploh če pride film do neke šole, kar je na nek način spet mimo medijev.«

Intervjuvanka 3: »Mediji imajo določeno moč v tem smislu, da če se kritično vulgalizirajo v smislu italijanskega raja, ki deluje samo na senzaciji, to ima potem efekt in je bistveno, da ohranjamo neko diverzitetno in inteligenco v množičnih medijih. Ne pa, da bi mi rešavale to. Nas že najdejo, toliko, kolikor mi rabimo.«

Intervjuvanka 2: »Jaz ne bi šla na okroglo mizo na POP TV. To takoj banalno izpade.«

Intervjuvanka 3: »Moram reči, da naju je POP TV zelo presenetil s samo debato.«

Intervjuvanka 2: »Samo tisto je bil intervju, bolj ta format okrogle mize, mnenje proti drugemu.«

Intervjuvanka 3: »Medtem ko RTV Slovenija pa, če bi na Panoptikum povabili, bi bilo pa lušno.«

Kaj se vama zdi najtežje pri vajinem delu, kje vidita največ ovir za realizacijo vaših idej in ciljev?

Intervjuvanka 3: »Malo bomo boring in bomo rekle financiranje.«

Intervjuvanka 2: »Saj gre, ampak ...«

Intervjuvanka 3: »Gre, ampak zadeva je, da bi midve lahko ogromno več naredili. Vedno poskrbiva, da vse mentorice za Od čipke do čipke delavnice dobijo spodoben honorar. Čeprav je to enodnevna delavnica, se one morajo zelo pripraviti in zelo strukturirati delavnice. In finančno to ovrednotimo, ker smo zelo proti prostovoljnemu in izkoriščevalskemu delovnemu razmerju in prekarizaciji.«

Intervjuvanka 2: »Tudi začetnice plačamo.«

Intervjuvanka 3: »Tako je, tudi začetnic ne smemo izkoriščati. Ne. Moraš takoj dobiti pošteno plačilo za svoje delo. Ampak to so res simbolični honorarji. Mi bi si želele, da bi ta stvar bolj zalaufala, ampak to bi lahko samo z denarjem. Eno so hobi zadeve, ko se greš ti učiti nekaj za sebe, ampak da bi pa dejansko, večje zahtevnejše projekte Čipke delale v sodelovanju ena z drugo, je pa tu vprašanje financiranja. Gre za material, če ne drugo. In za honorarje in za materiale. Imamo dovolj za ta format, bi si pa želele zdaj po treh letih, da bi vseeno ...«

Intervjuvanka 2: »ČIPke so zrasle od tistih osnovnih idej in vedno več je organizacijskih zahtev in dejansko bi bilo zelo super, da bi bil nekdo zaposlen na tem področju. Vsi delamo honorarno na tem projektu, kolikor nam pač čas dopušča. Tako

da ... finance.«

Kaj pa prednosti, katere ključne spremembe sta uspeli nasloviti?

Intervjuvanka 3: »To je zelo široko vprašanje, ampak jaz mislim, da dobiva po vsaki delavnici občutek, da smo konkretno tem puncam dale eno zelo pomembno čustveno izkušnjo v življenju, da bodo vedno, ko se bodo soočile z nekim tehnološkim problemom, imele ta čustven spomin, da je bilo pa enkrat totalno super in da so to zmogle. ... Čisto v tem življenjskem smislu, da bodo bolj samozavestne, ko bodo recimo komunicirale z avtomehnikom, kaj je treba popraviti. In to je dvig kvalitete življenja, ki je ni možno kvantitativno meriti.«

Kakšni so načrti v prihodnje?

Intervjuvanka 3: »Dokumentarec je za naslednje leto, postprodukcija in objava ...«

Intervjuvanka 2: »... in nadaljevanje večjih delavnic, Od čipke do čipke.«

Intervjuvanka 3: »Prijavljale smo en razpis, ki na žalost ni bil odobren, kjer smo že povezale balkansko mrežo za vzpodbujanje emancipacije žensk v tehnologiji in to pomeni Zagreb, Beograd. Sarajeva takrat nismo imele, pa bi bil tudi, ampak imamo veze. Kolegica iz Črne gore, ki sicer živi v Sloveniji in aktivno tukaj dela in je zelo uspešna na tem tehnološkem področju, pravi, da je tam zelo pomanjkanje tega. Ona je tudi kuratorica te razstave v Galeriji Škuc, kjer bomo na Mestu žensk sodelovale, in ima ogromno vez, mi imamo že neke veze, tako da smo v bistvu hotele ...«

Intervjuvanka 2: »... narediti celo balkansko mrežo, kjer se ženske učijo na nek podoben način.«

Intervjuvanka 3: »Ker Zagreb ima že, samo je spet problem financiranje in zaradi tega bi mogle dobiti dolgoročno, vsaj nekajletno financiranje, da lahko te nacionalne programe, ki so zelo podhranjeni, dofinanciramo v tem smislu, da res naredimo neko spremembo, nek kvalitativni korak.«

Intervjuvanka 2: »To so čisto nova področja, Balkan in emancipacija sta čisto neka druga tema.«

Intervjuvanka 3: »To je zelo ambiciozna, ampak ... 'ČIPke v vsako mesto', vsaj v glavno mesto na Balkan.«

Intervjuvanka 2: »To bi potem pomenilo tudi, da bi se tam vzagajalo mentorice, ki bi lahko potem dejansko potovale po celem Balkanu in to bi bil nek tak zanimiv pretok.«

Intervjuvanka 3: »To je taka lepa želja za, naslednje, naslednjih pet let?«

Sta mnenja, da se s poudarjanjem neenakosti v tehnologiji spodbuja enakost ali se s tem zadeva še bolj stereotipizira?

Intervjuvanka 2: »Če daš to v prakso in se vidijo učinki prakse, je to rešitev, če pa samo opozarjanje brez prakse, je pa lahko problem. Ko pa imaš ene materialne učinke, ki jih nekdo sproducira znotraj neke delavnice, pa tukaj ni več debate, nekaj se je spremenilo s tem.«

Intervjuvanka 3: »Točno tako, spodbuja se enakost.«

Intervjuvanka 2: »Tako, praksa je ta ključen del, da malo stopiš ven iz teorije.«